

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ VÀ KINH DOANH QUỐC TẾ
BỘ MÔN KINH TẾ QUỐC TẾ

Chủ biên : PGS.TS. ĐỖ ĐỨC BÌNH
TS. NGUYỄN THƯỜNG LANG

Giáo trình

KINH TẾ QUỐC TẾ

NHÀ XUẤT BẢN LAO ĐỘNG - XÃ HỘI
HÀ NỘI - 2004

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN
BỘ MÔN KINH TẾ QUỐC TẾ

Chủ biên: PGS.TS. ĐỖ ĐỨC BÌNH
TS. NGUYỄN THƯỜNG LẠNG

Giáo trình
KINH TẾ QUỐC TẾ

NHÀ XUẤT BẢN LAO ĐỘNG - XÃ HỘI
HÀ NỘI - 2004

Mã số: $\frac{86 - 65}{18 - 11}$

Lời nói đầu

Giáo trình “Kinh tế quốc tế” được biên soạn nhằm đáp ứng yêu cầu nâng cao chất lượng giảng dạy và học tập ở Trường Đại học Kinh tế Quốc dân Hà Nội. Giáo trình này được biên soạn cho chương trình đào tạo các lớp thuộc chuyên ngành Kinh tế quốc tế (Kinh tế đối ngoại), đồng thời có thể được dùng làm tài liệu tham khảo cho các lớp thuộc các chuyên ngành khác của Đại học Kinh tế Quốc dân, cho các lớp đào tạo bằng đại học thứ hai, cũng như các lớp hệ tại chức.

Để biên soạn giáo trình này, chúng tôi đã tham khảo những tài liệu giảng dạy môn học này ở nhiều nước, đồng thời tiếp thu những kinh nghiệm đạt được từ một số trường đại học ở nước ta, kể thừa có chọn lọc giáo trình “Kinh tế học quốc tế” do Nhà xuất bản Giáo dục xuất bản năm 1995, đồng thời chúng tôi chú trọng đến những điều kiện, đặc điểm, trình độ phát triển kinh tế của Việt Nam gắn với xu thế hội nhập kinh tế quốc tế để lựa chọn những nội dung phù hợp và thiết thực.

Giáo trình Kinh tế quốc tế gồm 12 chương do PGS.TS. Đỗ Đức Bình (Chủ nhiệm khoa kiêm Chủ nhiệm bộ môn Kinh tế quốc tế) và TS. Nguyễn Thường Lạng (Phó Chủ nhiệm bộ môn Kinh tế quốc tế) làm chủ biên.

Tham gia biên soạn giáo trình này bao gồm tập thể tác giả:

GS.TS. Tô Xuân Dân biên soạn chương I

ThS. Nguyễn Anh Minh biên soạn chương II

TS. Nguyễn Thường Lạng và ThS. Nguyễn Anh Minh biên soạn chương III

GS.TS. Tô Xuân Dân và CN. Mai Thế Cường biên soạn chương IV

GS.TS. Tô Xuân Dân và ThS. Đỗ Thị Hương biên soạn chương V

PGS.TS. Đỗ Đức Bình và GVC. TS. Nguyễn Thị Hương biên soạn chương VI

TS. Nguyễn Thường Lạng và ThS. Bùi Huy Nhung biên soạn chương VII

GVC.TS. Nguyễn Thị Hương và TS. Nguyễn Thường Lạng biên soạn chương VIII

ThS. Ngô Thị Tuyết Mai biên soạn chương IX

TS. Nguyễn Thường Lạng biên soạn chương X

PGS.TS. Đỗ Đức Bình biên soạn chương XI

GS.TS. Tô Xuân Dân biên soạn chương XII

Bộ môn Kinh tế quốc tế xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu trường Đại học Kinh tế Quốc dân, đặc biệt là GS.TS. Hiệu trưởng - Nguyễn Đình Hương; GS.TS. Phó hiệu trưởng - Nguyễn Văn Thường; PGS.TSKH. Phó hiệu trưởng - Lê Du Phong đã tạo điều kiện và cho ý kiến chỉ đạo để xuất bản giáo trình này.

Với thời gian hạn chế nên giáo trình khó tránh khỏi những thiếu sót, Bộ môn Kinh tế Quốc tế mong nhận được những ý kiến đóng góp của các đồng nghiệp và bạn đọc gần xa để lần tái bản sau được tốt hơn.

**BỘ MÔN KINH TẾ QUỐC TẾ
CHỦ NHIỆM BỘ MÔN**

PGS.TS. Đỗ Đức Bình

Chương I

GIỚI THIỆU MÔN HỌC KINH TẾ QUỐC TẾ

I. QUÁ TRÌNH HÌNH THÀNH VÀ PHÁT TRIỂN CỦA NỀN KINH TẾ THẾ GIỚI

Cùng với sự phát triển của lịch sử loài người, các hoạt động kinh tế diễn ra với quy mô ngày càng lớn, phạm vi các quan hệ kinh tế ngày càng rộng, tính chất của chúng ngày càng phức tạp, trình độ phát triển của chúng ngày càng cao. Từ khi phương thức sản xuất tư bản chủ nghĩa ra đời, quan hệ thương mại giữa các quốc gia ngày càng phát triển cả về chiều rộng và chiều sâu, sự phân công lao động diễn ra ở tầm quốc tế, các doanh nghiệp tìm cách mở rộng thị trường ra nước ngoài, các quan hệ kinh tế quốc tế diễn ra không những trên lĩnh vực thương mại mà cả trên các lĩnh vực: đầu tư, chuyển giao công nghệ, di chuyển quốc tế sức lao động và nhiều lĩnh vực khác. Do sự phát triển của các hoạt động thương mại quốc tế và các hoạt động trao đổi quốc tế khác, thị trường thế giới được hình thành. Nhưng không phải từ khi hình thành thị trường thế giới là đã xuất hiện khái niệm nền kinh tế thế giới. Khái niệm nền kinh tế thế giới chỉ ra đời trên cơ sở sự phát triển đến một trình độ nhất định

không những của các nền kinh tế quốc gia mà quan trọng hơn là sự phát triển đáng kể của các quan hệ kinh tế quốc tế, vì chính các quan hệ kinh tế quốc tế này mới làm cho các nền kinh tế quốc gia liên hệ và phụ thuộc lẫn nhau, tác động qua lại và thúc đẩy lẫn nhau, tạo nên tính thống nhất, tính chỉnh thể của nền kinh tế thế giới.

1. Khái niệm và cơ cấu nền kinh tế thế giới

1.1. Khái niệm

Nền kinh tế thế giới là tổng thể các nền kinh tế của các quốc gia trên trái đất có mối liên hệ hữu cơ và tác động qua lại lẫn nhau thông qua sự phân công lao động quốc tế cùng với các quan hệ kinh tế quốc tế của chúng. Sự phát triển của nền kinh tế thế giới phụ thuộc trước hết vào trình độ phát triển của lực lượng sản xuất, của phân công lao động quốc tế và của việc phát triển quan hệ kinh tế quốc tế. Ngày nay nền kinh tế thế giới là một thực thể kinh tế đặc thù, duy nhất, có cơ cấu nhiều tầng nấc, nhiều cấp độ quan hệ với những phạm vi hoạt động khác nhau. Các bộ phận cấu thành nền kinh tế thế giới tác động qua lại, nhiều chiều trong sự vận động, biến đổi không ngừng cả về lượng và chất. Nền kinh tế thế giới, theo cách tiếp cận hệ thống bao gồm hai bộ phận cơ bản sau đây:

** Bộ phận thứ nhất là các chủ thể kinh tế quốc tế:* Đây là những người đại diện cho nền kinh tế thế giới và là nơi phát sinh ra những quan hệ kinh tế quốc tế. Sự tách biệt về sở hữu và địa vị pháp lý trong các quan hệ kinh tế quốc tế là cơ sở hình thành các chủ thể kinh tế quốc tế độc lập. Các chủ thể kinh tế quốc tế tác động qua lại lẫn nhau làm xuất hiện